

Politiikka 41:2

MIKSI IHMISET ÄÄNESTÄVÄT?*

KAISA HERNE

Abstract
Why do people
vote?

The well-known paradox of voting, first formulated by Downs (1957), states that instrumental rationality cannot predict a high turnout among large electorates. More recently there have been many attempts to reformulate rational behavior so as to account for voting. The proposed theories are reviewed in the paper and it is shown that none of them succeeds in explaining voting as instrumentally rational action. Empirical evidence on voter turnout is also reviewed and it is argued that irrefutable evidence on behalf of instrumental voting cannot be found. However, the conflict between instrumental rationality and voting in large electorates is not considered as an implication of a general failure of rational choice models in politics.

* Artikkelin perustuu Politiikan tutkimuksen päivillä 14-15.1.1999 esittämäni paperiin. Kiitän "Vaalitutkimus"-työryhmän osallistujia sekä *Politiikka*-lehden anonyymiä refereeitä hyvistä kommentteista.

Johdanto

Miksi ihmiset äänestävät vaaleissa, vaikka todennäköisyys vaikuttaa äänestyksen lopputulokseen on hyvin pieni? Tätä Downs (1957) osoittamaa instrumentaalisen rationaalisuuden ja empiirisen evidenssin välistä ristiriitaa kutsutaan tavallisesti äänestämisen paradoksiksi,¹ vaikka termi onkin tässä yhteydessä hieman harhaanjohtava teorian ja empiirisen evidenssin välinen ristiriita ei ole paradoksi. Tässä artikkelissa käytän kuitenkin nimitystä Downsin paradoksi erotukseksi myös äänestämiseen liittyvästä Condorcet'n paradoksista.² Downsin paradoksia on pidetty osoituksena siitä, että rationaalisuusoletus sopii huonosti politiikkaan. Esimerkiksi Morton (1991, 759) kysyy: *“If we cannot explain individual voter turnout, then how can the rational choice approach be useful in examining political equilibrium?”*.

Artikkelin tavoitteena on selvittää, onko instrumentaalisen rationaalisuuden ja empiirisen evidenssin väliseen ristiriitaan löydettävissä tyydyttävää ratkaisua. Artikkelissa esitellään tärkeimmät Downsin paradoksiin esitetyt ratkaisu ehdotukset ja osoitetaan, että jokaiseen niistä liittyy tiettyjä ongelmia.³ Rationaalista äänestämistä koskeva kirjallisuus on yleensä varsin teoreettista ja keskittynyt äänestämisen mallintamiseen. Lisäksi rationaalisuusoletukseen perustuva lähestymistapa on elänyt jokseenkin irrallaan muusta esimerkiksi sosiologisesta tai sosiaalipsykologisesta äänestysosallistumisen tutkimuksesta. Tässä artikkelissa luodaan lyhyt katsaus instrumentaalista äänestämistä koskevaan empiiriseen evidenssiin. Katsauksen perusteella voidaan sanoa, että vaikka evidenssi näyttääkin kertovan instrumentaalisten motiivien vaikutuksesta, näiden motiivien rooli jää kuitenkin tulkinnanvaraiseksi, koska suurin osa instrumentaaliseen äänestämiseen viittaavasta evidenssistä voidaan selittää erilaisilla välillisillä vaikutuksilla. Artikkelin lopussa pohditaan, miksi äänestyspääöstä on pyritty selittämään instrumentaalisenä toimintana samoin kuin sitä, mitä instrumentaalisen äänestämisen mallintamiseen liittyvät ongelmat merkitsevät rationaalisen valinnanteorian soveltamiselle politiikan tutkimukseen. Artikkelissa väitetään, että instrumentaalisen rationaalisuuden ja äänestämisen

¹Englanninkielisessä kirjallisuudessa *“the paradox of voting”* tai *“the paradox of not voting”*.

² Condorcet'n paradoksi esiintyy, kun transitiivisista (ei syklistä) yksilöiden preferenssijärjestyksistä syntyy intransitiivinen (syklinen) kollektiivinen preferenssijärjestys (esim. $x > y > z > x$).

³ Tarkastelun kohteeksi on valittu kirjallisuudessa useimmin esillä olleet ratkaisuehdotukset. Muita ratkaisuehdotuksia ovat esittäneet esim. Fiorina 1976, Grafstein 1991, Brennan & Lomasky 1993, Overbye 1995.

välinen ristiriita ei välttämättä merkitse sitä, että rationaalisuusoletus toimisi huonosti politiikassa yleisestikin.

Äänestyspäätöksellä tarkoitetaan tässä artikkelissa päätöstä siitä, käykö yksilö äänestämässä vai ei. Päätöstä siitä, mitä vaihtoehtoa yksilö äänestää ei tässä käsitellä, vaikka äänestyspäätöksen jako kahteen vaiheeseen saattaakin tuntua hieman keinotekoiselta. Lisäksi tarkastelu keskittyy vaaleihin, joissa äänestäjiä on paljon (pienissä äänestyselimissä instrumentaalisesti rationaalinen äänestäminen on ongelmatonta).

Rationaalinen yksilö ei äänestä

Tarkastelen aluksi lyhyesti Downsian (1957) teoriaa. Downs olettaa, että yksilö äänestää, kun hänen äänestämisestä saamansa hyöty ylittää siitä hänelle aiheutuvat kustannukset. Merkitään äänestämisestä saatavaa hyötyä B :llä ja siitä aiheutuvia kustannuksia C :llä. B tarkoittaa sitä hyötyä, jonka yksilö saa, jos hänen kannattamansa vaihtoehto tulee valituksi. B :n suuruuteen voivat vaikuttaa esimerkiksi tietyn ehdokkaan valinnasta saatavat taloudelliset edut tai tietyn poliittisen ohjelman toteutumisesta aiheutuva mielihyvä. B -termin keskeinen piirre on sen riippuvaisuus äänestyksen lopputuloksesta. C -termi kattaa puolestaan vaihtoehtoiskustannukset, jotka määräytyvät sen perusteella, miten paljon yksilö joutuu käyttämään aikaa itse äänestämiseen sekä äänestyspäätöksen tekoon tarvittavan tiedon hankkimiseen.

Suomessa, kuten useimmissa eurooppalaisissa valtioissa, itse äänestämiseen liittyvät kustannukset ovat yleensä pienet, koska äänestäjäksi rekisteröityminen ei vaadi äänestäjän omaa aktiivisuutta. Tiedon hankkimiseen liittyvät kustannukset puolestaan vaihtelevat eri ihmisten välillä. Toisille puoluekanta on jo lapsuudessa omaksuttu arvo, joka ei muutu, kun taas toiset vaihtavat puoluekantaansa vaaleista toiseen, jolloin myös äänestyspäätökseen tarvittavan tiedon hankkimiseen saattaa liittyä enemmän kustannuksia. Downsian teorian mukaan yksilö äänestää, jos $pB - C > 0$. Termi p tarkoittaa sitä todennäköisyyttä, jolla yksittäinen ääni ratkaisee äänestystuloksen. Suurissa äänestyselimissä p on hyvin pieni (esim. Chamberlain & Rothschild 1981), joten tällöin on todennäköistä, että $pB - C < 0$. Downsian mukaan rationaalisen yksilön ei tällöin kannata äänestä.

Äänestäminen velvollisuutena

Riker & Ordeshook (1968) ehdottavat, että Downsian esittämään yhtälöön lisätään D -termi, joka kuvaa äänestämisen ekspressiivistä ulottuvuutta. Riker ja Ordeshook luettelevat myös joukon erilaisia motiiveja, jotka voivat vaikuttaa D -termiin (esim. äänestämisen kokeminen kansalaisvelvollisuutena ja oman puoluepreferenssin vahvistaminen äänestämällä). Rikerin ja Ordeshookin mukaan on todennäköistä, että $pB - C + D > 0$, jolloin yksilön siis kannattaa äänestä.

Downs esitti itsekkin D-termin kaltaista ratkaisua havaitsemaansa rationaalisuuden ja empiirisen evidenssin väliseen ristiriitaan. Downs (1957, 267-70) mukaan ihmiset äänestävät, koska arvostavat demokratiaa ja tietävät, että mikäli kukaan ei äänestäisi, demokraattinen järjestelmä romahtaisi. Barry (1970, 13-19) huomauttaa, että downsilaisen logiikan mukaan rationaalisen yksilön ei kuitenkaan kannattaisi äänestää, vaikka arvostaisikin demokratiaa, koska yksittäinen ääni ei ole demokratian säilymisen kannalta ratkaiseva. Barryn mukaan Downsin argumentti onkin ongelmallisempi kuin Rikerin ja Ordeshookin D-termi, koska Downs liittää demokratian arvostuksen B-termiin, kun taas Riker ja Ordeshook liittävät velvollisuuden tunteen C-termiin (D-termi voidaan ymmärtää 'positiivisina kustannuksina').

Myös Rikerin ja Ordeshookin ehdottamaa D-termiä on kuitenkin arvosteltu tautologisena tai vähintäänkin triviaalina ratkaisuna Downsin paradoksiin (esim. Barry 1970, 15-16; Green & Shapiro 1994, 51-52). Mikäli D-termille ei aseteta mitään rajoituksia, Rikerin ja Ordeshookin malli ei sano senenempää, kuin että ihmiset äänestävät, koska pitävät äänestämisestä. Tämä arvostelu on kuitenkin epäoikeutettua, jos D-termi määritellään kattamaan vain tietyt motiivit — esimerkiksi äänestämiseen kehottavan normin noudattamiseen perustuvat motiivit.

Toisaalta Barry (1970, 15-16) korostaa, että D-termin sisältämien motiivien erittely ei kuulu taloustieteelliseen lähestymistapaan (kuten Barry kutsuu yksilöiden rationaalisuudesta lähtevää tutkimustraditiota). Barryn mukaan on virheellistä ajatella, että D-termin avulla äänestysosallistuminen voidaan säilyttää rationaalisenä toimintana, kuten Riker ja Ordeshook näyttävät ajattelevan. Barry myöntää, että D-termi voi todellakin selittää suurimman osan äänestämisestä, mutta että tällöin instrumentaaliseen rationaalisuuteen perustuvilla malleilla ei juurikaan syvennetä äänestyskäyttäytymisen analyysia. Barryn mukaan ei riitä, että todetaan D-terminselittävän sitä, miksi ihmiset äänestävät, koska on mielenkiintoisempaa tarkastella, mitkä tekijät vaikuttavat äänestysosallistumisen asteen vaihteluun eri ihmisryhmissä ja erilaisissa instituutioissa. Tämän vaihtelun analyysi vaatii D-termin hienojakoisempaa erittelyä, mikä jää taloustieteellisen lähestymistavan käyttämien analyysivälineiden ulkopuolelle (ks. myös Lindgren 1983).

Barryn arvostelu on oikeutettua siinä mielessä, että Rikerin ja Ordeshookin malli erittelee äänestämisen motiiveja liian karkeasti eikä kerro kovin paljo äänestämisen todennäköisyyteen vaikuttavista tekijöistä. On kuitenkin vaikea yhtyä Barryyn siinä, että D-terminanalyysi olisi jätettävä taloustieteellisen lähestymistavan ulkopuolelle. Äänestäminen on kollektiivisen toiminnan ongelma, jossa yksittäisen yksilön kannattaa vapaamatkustaa (jättää osallistumatta kollektiivihyödykkeen tuottamiseen), koska hänen panoksensa ei oleratkaiseva kollektiivihyödykkeen tuottamisen kannalta. Teorian mukaan kollektiivihyödykkeitä ei onnistuta tuottamaan vapaamatkustamisen vuoksi. Käytännössä on kuitenkin havaittu, että kollektiivihyödykkeiden tuottamisessa

onnistutaan varsin usein (hyviä katsauksia kokeellisesta evidenssistä esim. Davis & Holt 1993, Ledyard 1995). Erilaisilla normeilla on puolestaan tärkeä osuus kollektiivisen toiminnan ongelmienvapaaehtoisessa ratkaisussa (Ullmann-Margalit 1977, Ostrom 1990). Normien sivuuttaminen köyhdyttäisi kollektiivisen toiminnan teoretisointia huomattavasti, eikä sitä sen vuoksi voida suositella.

On kuitenkin huomattava, että vaikka D-termi tarjoaisikin selityksen sille, miksi ihmiset äänestävät, se ei säilytä äänestämistä instrumentaalisesti rationaalisenä toimintana eikä sitä voi tarjota ratkaisuna instrumentaalisen rationaalisuuden ja äänestämistä koskevan empiirisen evidenssin väliseen ristiriitaan. Downsian teorian perustana oleva näkemys instrumentaalisesta rationaalisuudesta perustuu kolmeen toimijoita koskevaan oletukseen: (1) individualismi (toimijana on yksilö); (2) instrumentaalisuus (toiminta on keino saavuttaa tiettyjä päämääriä); (3) rationaalisuus (toimijan asiantiloja koskevat uskomukset ovat oikeat). D-termin perustuva äänestämisen selittäminen tarkoittaa instrumentaalisuudesta luopumista.

Downsin teorian mukainen rationaalisuuden määritelmä ei kuitenkaan ole ainoa mahdollinen. Rationaalisen valinnan teorian malleissa rationaalisuudelle on annettu useita erilaisia määritelmiä. Usein erotetaan toisistaan "heikko" ja "vahva" rationaalisuus (esim. Elster 1991). Heikko rationaalisuus edellyttää, että yksilönpreferenssit ovat keskenään ristiriidattomat, mutta se ei aseta mitään oletuksia yksilön preferenssien sisällöstä, kuten vahva rationaalisuus tekee. Downsian teoria kuuluu tämän määritelmän mukaan vahvan rationaalisuuden piiriin. Heikkoa rationaalisuutta voidaan pitää eräänlaisena yleisoletuksena, joka ei yksinään riitä konkreettisten mallien ja hypoteesien rakentamiseen.⁴ Tämän näkemyksen mukaisesti kukin yksittäinen rationaalisen valinnan teoriaan piiriin kuuluva malli joutuu määrittelemään, mitä rationaalisella toiminnalla juuri tässä mallissa tarkoitetaan konkreettisten hypoteesien laatimiseksi. Rationaalisen toiminnan sisällön määrittelyä onkin pidetty yhtenä mallintamisen keskeisenä piirteenä (esim. Harsanyi 1969). Downsian käyttämä rationaalisten preferenssien määritelmä on siis vain yksi mahdollinen, eikä sen epäonnistuminen tarkoita, että kaikki muut rationaalisuuden määritelmät epäonnistuisivat samoin. Tämän perusteella voidaan myös väittää, että Downsian paradoksi ei tarkoita rationaalisuuteen perustuvien mallien sopimattomuutta politiikkaan yleisestikin.

Äänestäminen harmin välttämisenä

Ferejohn ja Fiorina (1974) ehdottavat Downsian paradoksin ratkaisuksi nk. harmiteoriaan perustuvaa mallia. Harmiteorian pohjana on Savagen minmax-

⁴ Tosin osa rationaalisen valinnan teoria malleista perustuu heikkoon rationaalisuusoletukseen (esim. Condorcet'n paradoksiin liittyvät syklisiä enemmistöjä koskevat teorit).

kriteeri, jonka mukaan yksilö valitsee sellaisen vaihtoehdon, joka minimoi maksimaalisen harmin (ks. Luce & Raiffa 1957, s. 280). Harmiteorian mukaan yksilö äänestää, mikäli äänestämättä jättämiseen liittyvä maksimiharmi on suurempi kuin äänestämiseen liittyvä maksimiharmi. Teorianmukaan äänestäminen suurissakin vaaleissa voi siis olla rationaalista, koska äänestämättä jättämiseen liittyy hyvin suuri harmin tunne, jos yksilö olisi äänellään voinut ratkaista vaalin oman suosikkivaihtoehdonsa hyväksi.

Harmiteoriassa p :n suuruus ei vaikuta äänestyspäätökseen, koska äänestämisen oletetaan tapahtuvan sellaisessa epävarmuudessa, jossa eri asiantiloille ei voida määritellä (edes subjektiivisia) todennäköisyyksiä. Tämä johtuu äänestämisen peliluonteesta jos kaikki jättävät äänestämättä, yksi ääni riittäisi ratkaisemaan vaalin, jolloin siis kannattaisi äänestää, mutta jos kaikki tietävät tämän ja äänestävät, kannattaakin jättää äänestämättä, jne. Ferejohnin ja Fiorinan teoriaa voidaan kuitenkin arvostella sillä perusteella, että se ei mallinna äänestämistä pelinä (ks. seuraava luku). Lisäksi harmin välttäminen ei näyttäisi selittävän äänestämistä, jos harmi vaikuttaa koko päätöksentekoprosessissa. Stephensin (1975) mukaan ihmiset eivät äänestäisi, mikäli harmin välttäminen olisi todellakin keskeinen päätöksenteon kriteeri, koska esimerkiksi matkalla äänestyspaikalle tapahtuvaan liikenneonnettomuuteen liittyvä harmin tunne ylittää äänestämättä jättämiseen liittyvän harmin tunteen. Stephens (1975, 914) huomauttaakin: *“I am sure there are many professors of political science who would gladly give their legs to elect a Democratic president, but I do not believe such intensity of sentiment is widely distributed in the population”*.

Äänestäminen pelinä

Eräänä Downsian teorian puutteena voidaan pitää sitä, että se ei ota huomioon yksilöiden strategisia reaktioita muiden yksilöiden toimintaan.⁵ Äänestäminen on kuitenkin pelitilanne, jossa kunkin yksilön lopputulemaan vaikuttaa, paitsi omat, myös muiden tekemät valinnat. Äänestyspäätöstäönkin mallinnettu sekä n :n henkilön vangin ongelmana (esim. Aldrich 1997) että jänishousupelinä (esim. McLean 1987, 48-49).

N :n henkilön vangin ongelma sopii tilanteisiin, joissa kollektiivihyödykkeen tuottama kokonaisyöty kasvaa sitä mukaan, mitä enemmän ihmisiä osallistuu kollektiivihyödykkeen tuottamiseen tai mitä suuremmilla panoksilla ihmiset osallistuvat (esim. Ledyard 1995, 144). Tällaisia kollektiivihyödykkeitä kutsutaan jatkuviksi (*continuous*) kollektiivihyödykkeiksi (esim. Itämeri puhdistuu sitä enemmän, mitä enemmän saastepäästöjä vähennetään). Jatkuvien

⁵ Downs huomioi strategisen ajattelun vaikutuksen äänestyspäätökseen, mutta ei mallinna sitä peliteoreettisesti (Downs 1957, 267).

kollektiivihyödykkeiden tapauksessa kunkin pelaajan dominoiva strategia on vapaamatkustaminen.

Äänestyspelissä pelaajilla ei ole dominoivaa strategiaa, koska kunkin pelaajan kannattaa osallistua silloin, kun hän on ratkaiseva kollektiivihyödykkeen tuottamisen kannalta — kun hän tekee parhaana pitämästään vaihtoehdosta voittajan tai saa aikaan tasapelin. Tämän vuoksi äänestämistä on haluttu mallintaa kynnysyödykkeiden (*step-level goods*) avulla.

Kynnysyödykkeet onnistutaan tuottamaan vasta, kun tietty osallistumiskynnys on ylitetty. Osallistumiskynnyksellä tarkoitetaan vähimmäisosallistujamäärää, joka tarvitaan kollektiivihyödykkeen tuottamiseen (esim. julkiseen rakennushankkeeseen tarvitaan vähintään rahasumma x , ennen kuin se voidaan toteuttaa). Vastaavasti vaaleissa vähimmäisosallistujamäärä on se määrä äänestäjiä, joka tekee tietyistä vaihtoehdosta voittavan. Tällaisen kollektiivihyödykkeen tuottamisen ongelma muistuttaa enemmän jänishousupeliä, jossa vapaamatkustaminen ei ole dominoiva strategia (esim. Ledyard 1995,144).

Kun äänestäjiä on paljon, todennäköisyys olla ratkaiseva kollektiivihyödykkeen tuottamisen kannalta on kuitenkin hyvin pieni, minkä vuoksi kynnysyödykkeet sopivat huonosti todellisuudessa pelattaviin osallistumisleihin (esim. Bornstein 1992). Suurissa äänestyselimissä äänestystilanteen voidaankin sanoa lähenevän vangin ongelmaa.

Äänestämisessä ei ole kyse ainoastaan siitä, tuotetaanko jokin kollektiivihyödyke vai ei, vaan myös siitä, mikä tarjolla olevista kollektiivihyödykkeistä tuotetaan. Äänestyspeleihin liittyy siten pelaajien interaktio toisaalta kunkin ryhmän sisällä ja toisaalta ryhmien välillä. Tietyn vaihtoehdon A kannattajat kuuluvat samaan ryhmään, jonka jäsenille äänestäminen A :n puolesta muodostaa kollektiivihyödykkeen. Vaalien voittajalla ei ole tietoa siitä, kuka häntä on äänestänyt ja siksi kollektiivihyödyke tuotetaan koko ryhmälle.⁶

Toisaalta taas ryhmät kilpailevat keskenään siitä, mikä niistä tuottaa eniten ääniä. Äänestämistä onkin mallinnettu joukkuepelien (*team game*) avulla (Palfrey & Rosenthal 1983).

Joukkuepelissä on kaksi tai useampia keskenään kilpailevia joukkueita, joiden intressit poikkeavat toisistaan. Tietyn joukkueen sisällä pelaajien intressit ovat keskenään samanlaiset. Joukkuepelien erikoistapauksena ovat osallistumispelit,

⁶ Tarkkaan ottaen äänestyksen lopputulos koskee kaikkia kansalaisia riippumatta siitä, ovatko he kannattaneet kyseistä vaihtoehtoa vai eivät. Toisaalta voittanutta vaihtoehtoa kannattaneet saavat haluamansa lopputuleman toisin kuin muut.

joissa jokainen pelaaja valitsee vain kahdesta vaihtoehdosta: osallistuminen ja ei osallistuminen. Edellinen aiheuttaa pelaajalle kustannuksia, jälkimmäinen taas ei. Pelin voittoa se joukkue, jossa on eniten osallistujia. Kaikki voittaneen joukkueen jäsenet saavat palkkion riippumatta siitä, ovatko osallistuneet vai eivät. Osallistumispeleissä yksilöiden preferenssit otetaan annettuina. Niihin ei siis sisälly äänistä kilpailevia ehdokkaita, jotka pyrkisivät vaikuttamaan yksilöiden valintoihin. Tähän asti kirjallisuudessa on käsitelty osallistumispelejä, joissa keskenään kilpailevia joukkueita on kaksi.

Palfrey & Rosenthal (1983) ovat osoittaneet, että osallistumispeleissä osa tasapainoratkaisuista on sellaisia, joissa osallistumisen aste on korkea. Palfreyn & Rosenthalin tulos merkitsisi äänestysosallistumisen ja instrumentaalisen rationaalisuuden yhteensopivuutta, mutta mallin ongelmana on oletus täydellisestä informaatiosta. Todellisuudessa pelaajat tuskin tuntevat toisten äänestäjien preferenssejä ja kustannuksia. Oman ja muiden joukkueiden jäsenten määristä ei myöskään ole varmuutta todellisissa äänestystilanteissa. Myöhemmin Palfrey & Rosenthal (1985) tarkastelivat myös sellaisia pelejä, joissa informaatio ei ole täydellistä ja havaitsivat, että tällöin kaikkien osallistuminen ei enää muodostakaan tasapainoratkaisua. Samoin myös Ledyardin (1984) mallissa äänestysprosentti pienenee merkittävästi, kun äänestäjäkunnan koko kasvaa tai kun ehdokkaiden ohjelmat lähestyvät toisiaan. Peliteoreettiset mallit eivät siis nekään pysty selittämään korkeaa äänestysosallistumisen astetta instrumentaaliseen rationaalisuuteen nojautuen.

Äänestäminen ryhmän jäsenenä

Myöhemmissä peliteoreettisissa malleissa on kiinnitetty huomiota siihen, että ihmiset kokevat äänestävänsä pikemminkin tietyn ryhmän jäsenenä kuin yksittäisinä yksilöinä (Morton 1987, Uhlaner 1989, Morton 1991, Schram & van Winden 1991). Ryhmällä voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa joko tietyn puolueen tai ehdokkaan kannattajakuntaa tai jotain pienempää ryhmää, joka kannattaa samaa vaihtoehtoa (esim. tietyn ammattiliitonjäsenet). Ryhmän ei välttämättä tarvitse olla hyvin organisoitunut, vaan se voi olla myös epämuodollisempi yhteenliittymä, kunhan ryhmän jäsenet kannattavat samaa ehdokasta tai puoluetta sekä tuntevat kuuluvansa ryhmään. Ryhmän on myös oltava jäsenmäärältään tarpeeksi suuri pystyäkseen vaikuttamaan äänestyksen lopputulokseen.

Ryhmät sinänsä eivät poista instrumentaalisen rationaalisuuden ja äänestämisen välistä ristiriitaa, koska kussakin ryhmässä yksittäisen jäsenen kannattaa vapaamatkustaa. Ryhmien merkitystä äänestysosallistumisen kannalta on kuitenkin selitetty siten, että ryhmät tarjoavat jäsenilleen valikoivia kannustimia ja/tai vahvistavat ryhmän yhtenäisyyttä sekä luovat sosiaalisen paineen, joka kannustaa äänestämään (Morton 1987, Uhlaner 1989, Morton 1991, Schram & van Winden 1991). Valikoivat kannustimet, olivatpa ne sitten esimerkiksi yhteisiä vaalitulaisuuksia tai ehdokkaiden lupaamia etuja ryhmän jäsenille, eivät kuitenkaan

voi selittää äänestämistä instrumentaalisesti, koska ehdokkailla ei ole varmuutta siitä, kuka loppujen lopuksi on äänestänyt. Vapaaamatkustamisen mahdollisuus siis säilyy. Tämän vuoksi myös ryhmämalleissa sosiaalinen paine tai muut ekspressiiviset motiivit selittävät osallistumista yksilötasolla.⁷

Ryhmämallit eivät kuitenkaan ole riippumattomia äänestämiseen liittyvistä instrumentaalisista tekijöistä. Uhlanerin (1989) mukaan instrumentaaliset tekijät vaikuttavat äänestysosallistumiseen ryhmän johtajien kautta. Johtajien kannattaa pyrkiä mahdollisimman korkeaan äänestysprosenttiin omassa ryhmässään, koska ryhmän äänimäärä voi olla ratkaiseva äänestyksen lopputuloksen kannalta. Ryhmän johtaja panostaa osallistumiseen sitä enemmän, mitä tärkeämpänä hän pitää äänestyksen lopputulosta, esimerkiksi miten paljon ryhmä ja sen johtaja hyötyvät tietyn ehdokkaan valitsemisesta. Ryhmän johtajan kannattaa myös panostaa ryhmän äänestysaktiivisuuteen sitä enemmän mitä tasaisempi kilpailu on. Ryhmän johtajien kautta siis sekä äänestyksen lopputulos että äänestyksen tasaväkisyys voivat vaikuttaa äänestysvilkkauteen.

Vaikka ryhmämallit näyttävät tarjoavan ratkaisun ekspressiivisten ja instrumentaalisten motiivien vaikutuksen selittäjinä, niihin liittyy myös tiettyjä ongelmia. Ei esimerkiksi ole itsestään selvää, miten monet ihmiset todellisuudessa samastuvat tiettyyn ryhmään ja äänestävät yhtenäisesti tämän ryhmän mukana. Lisäksi äänestämisen kannalta relevanttien ryhmien yhtenäisyydestä ja niiden mahdollisesti tuottamasta sosiaalisesta paineesta ei ole empiiristä näyttöä. Samoin ryhmien johtajien rooli, joka on keskeinen instrumentaalisten motiivien tuottajana, ei ole itsestäänselvä. Joillakin muodollisimmilla ryhmillä, esimerkiksi ammattiliitoilla, on selkeät johtajat, mutta epämuodollisimmissa ryhmissä selkeitä johtajia ei ole, minkä vuoksi myöskään instrumentaaliset motiivit eivät voi heijastua äänestysosallistumiseen.

Empiirinen evidenssi

Tarkasteluseuraavaksi instrumentaalisten tekijöiden vaikutusta koskevaa empiiristä evidenssiä. Äänestysosallistumista on tutkittu sekä kyselytutkimuksilla että tilastoaineistoihin perustuvilla vertailevilla tutkimuksilla. Molempiin menetelmiin liittyy tiettyjä ongelmia. Kyselytutkimukset liioittelevat usein äänestysosallistumisen astetta, kun taas vertailevissa tutkimuksissa vertailuajankohta ja vertailun kohteeksi valitut maat tai vaalit vaikuttavat saatuihin tuloksiin. Kattavan empiirisen aineiston katsauksen tulisi perustua sekä kysely- että

⁷ Olson (1965, 61) kutsuu myös sosiaalisia sanktioita ja palkkioita valikoiviksi kannustimiksi, koska ne koskevat yksittäisiä ryhmän jäseniä eivätkä koko ryhmää.

vertailuaineistoihin. Jotta katsauksesta ei kuitenkaan tässä yhteydessä muodostuisi liian laajaa olen keskittänyt pääasiassa tuoreisiin vertaileviin tutkimuksiin.⁸

Instrumentaalisen näkemyksen mukaan äänestysaktiivisuus on korkeampi hyvin tasaväkisissä vaaleissa, koska ihmiset kokevat omat mahdollisuutensa vaikuttaa äänestyksen lopputulokseen suurempina tasaväkisissä kuin yhden ylivoimaisen ehdokkaan vaaleissa. Empiirinen evidenssi antaa tukea tälle oletukselle (esim. Patterson & Caldeira 1983, Blais & Carty 1990, Franklin & Hirczy 1998, Hanks & Grofman 1998, Pattie & Johnston 1998). Vaalin tasaväkisyyden vaikutusta koskeva evidenssi ei kuitenkaan ole täysin yksisuuntaista, koska joissakin tutkimuksissa tasaväkisyyden ei ole havaittu vaikuttavan äänestysvilkkauteen (esim. Foster 1984, Ferejohn & Fiorina 1975). Toisaalta täysin päinvastaista vaikutusta ei kuitenkaan ole havaittu.

Myös äänestämisen kustannusten on havaittu vaikuttavan äänestysaktiivisuuteen. Mitä enemmän äänestämiseen liittyy kustannuksia, esimerkiksi rekisteröitymisen kautta, sitä epätodennäköisemmin ihmiset äänestävät (esim. Powell 1986, Colomer 1991). Samoin niissä maissa, joissa äänestämättä jättämisen kustannuksia on kasvatettu säätämällä äänestäminen pakolliseksi, äänestysprosentti on tavallisesti korkea (esim. Jackman 1987, Blais & Carty 1990, Crepaz 1990, Colomer 1991, Hirczy 1994, Franklin 1996).⁹

Instrumentaalisen mallin mukaan yksilöt äänestävät sitä todennäköisemmin, mitä suurempi B-termi on, eli mitä suurempaa hyötyä äänestämisen avulla on saavutettavissa. B-termin suuruuteen vaikuttaa esimerkiksi se, miten suoraan vaalin tulos näkyy harjoitettavassa politiikassa. Vallan jakaminen ylä- ja alahuoneelle vähentää alahuoneen merkitystä ja siten myös äänestäjien valtaa vaikuttaa asioihin äänestämällä parlamenttivaaleissa. Vallan jakamisella onkin havaittu olevan empiirinen yhteys äänestysaktiivisuuden laskuun (esim. Franklin & Hirczy 1998).

⁸ Allamainittavissa tutkimuksissa aineistot on peräisin seuraavista vaaleista: Ferejohn & Fiorina (1975): Yhdysvaltojen presidentinvaalit, 1952-1964; Patterson & Caldeira (1983): Yhdysvaltain kuvernöörinvaalit, 1978-80; Foster (1984): Yhdysvaltojen kongressivaalit, 1968-1980; Powell (1986): 20 läntisen demokratian vaalit 1970-luvulla; Jackman (1987): 19 läntisen demokratian vaalit, 1960-1980; Blais & Carty (1990): 509 kansalliset vaalit 20 läntisestä demokratiasta; Crepaz (1990): 16 läntisen demokratian vaalit 1960-luvulla; Colomer (1991): 21 läntisen demokratian vaalit, 1974-1987; Hirczy (1994): Hollannin, Australian ja Itävallan vaalit; Franklin (1996): 37 demokratian parlamenttivaalit, 1960-1995; Blais & Dobrzynska (1998): 324 parlamenttivaalit 91 maassa, 1972-1995; Franklin & Hirczy (1998): Yhdysvaltain presidentinvaalit, 1840-1992; Hanks & Grofman (1998): Yhdysvaltojen etelävaltioiden kuvernöörin- ja senaattorinvaalit, 1922-90; Pattie & Johnston (1998): Iso-Britannian parlamenttivaalit 1992.

⁹ Esim. Australia, Belgia, Brasilia, Kreikka sekä muutamat Sveitsin kantonit.

Myös julkisen sektorin koko vaikuttaa B-termiin, koska se määrää, miten paljon poliittiset päätökset vaikuttavat ihmisten jokapäiväiseen elämään. Colomerin (1991) tutkimus osoittaa, että mitä suurempi julkinen kulutus tietystä valtiosta on, sitä suurempi on myös äänestysosallistumisen aste. Tosin tätä eivielä voida pitää riittävänä osoituksena B-termin vaikutuksesta, koska johtopäätöstä suorasta kausaalista suhteesta ei vielä tämän evidenssin perusteella voida tehdä.

Instrumentaalisen äänestämisen kannalta on myös mielenkiintoista tarkastella vaalijärjestelmän vaikutusta äänestysosallistumiseen. On olemassa melko yksiselitteistä evidenssiä siitä, että suhteellinen vaalitapa kasvattaa äänestysaktiivisuutta (esim. Jackman 1987, Blais & Carty 1990, Crepaz 1990, Franklin 1996, Blais & Dobrzynska 1998). Epäselvää on kuitenkin se, mitkä tekijät suhteellisessa vaalitivassa oikeastaan ovat edullisia äänestysaktiivisuuden kannalta. Suhteellisuuden on väitetty vaikuttavan äänestysaktiivisuuteen kolmen tekijän kautta (esim. Blais & Dobrzynska 1998). Ensinnäkin, suhteellinen vaalitapa voidaan kokea oikeudenmukaisempana kuin enemmistövaali, jossa suurempi osa äänistä menee 'hukkaan' (niitä ei tarvita, koska ehdokas menisi läpi ilmeik tai koska ehdokas ei mene läpi niistä huolimatta).¹⁰ Ihmiset saattavat siis kokea vaikuttamisen mahdollisuudet suuremmiksi suhteellisessa vaalitivassa. Toisaalta suhteellisen vaalitivavan käyttö myös vähentää äänestäjien vaikutusvaltaa, koska siinä vaalintulos ei ratkaise hallitusta suoraan samoin kuin enemmistövaalissa.

Puolueiden lukumäärä on toinen tekijä, jonka on sanottu kasvattavan äänestysaktiivisuutta suhteellisessa vaalitivassa. Kun puolueita on useita, äänestäjien mahdollisuus vaikuttaa muodostettavaan hallitukseen ja sen harjoittamaan politiikkaan vähenee, koska hallitukset ovat tällöin useimmiten koalitiollahituksia. Toisaalta kun puolueita on paljon, ihmisillä on enemmän valinnanvaraa ja on todennäköisempää, että jokaiselle löytyy hänen aatemaailmaansa vastaava tai hänen etujaan ajava puolue. Empiirisesti puolueiden korkean lukumäärän on havaittu sekä vähentävän (esim. Jackman 1987, Blais & Carty 1990, Blais & Dobrzynska 1998) että kasvattavan (esim. Crepaz 1990) äänestysaktiivisuutta. Saattaakin olla, että puolueiden lukumäärä sinänsä ei ole ratkaiseva, vaan pikemminkin erityyppisten vaihtoehtojen olemassaolo. Tätä tukee Crepazin (1990) tutkimus, jossa puoluejärjestelmän polarisaation havaittiin kasvattavan äänestysosallistumista.

Kolmas tekijä, jonka on väitetty kasvattavan äänestysosallistumisen astetta suhteellisessa vaalitivassa, on vaalin kilpailullisuus. Suhteellinen vaalitapa takaa yleensä sen, että useammalla kuin yhdellä ehdokkaalla on valituksi tulemisen

¹⁰ On huomattava, että instrumentaalisen näkemyksen mukaan kaikki äänet menevät hukkaan, paitsi se joka ratkaisee äänestyksen lopputuloksen (ks. Meehl 1977).

mahdollisuus kaikissa vaalipiireissä, kun taas enemmistövaalissa osassa vaalipiirejä jokin ehdokas saattaa olla niin ylivoimainen, että muilla ehdokkailla ei ole läpimenomahdollisuuksia. Kuten jo edellä todettiin, vaalin tasaväkisyyden on havaittu kasvattavan äänestysaktiivisuutta, mikä tukee sitä näkemystä, että kilpailullisuus selittää osaltaan suhteellisen ja enemmistövaalin eroa.

Edellä mainitut tutkimukset osoittavat, että instrumentaalisilla tekijöillä pystytään selittämään äänestysaktiivisuuden vaihtelua. Esitetyn evidenssin perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että instrumentaaliset motiivit vaikuttavat äänestyspäätöksiin yksilötasolla, koska niiden vaikutus saattaa olla pelkästään välillistä. Itse asiassa suurin osa edellä esitetyistä tuloksista on palautettavissa ekspressiivisiin motiiveihin. Esimerkiksi tasaväkisyyden vaikutus voi perustua siihen, että kun kilpailu on tiukkaa, ehdokkaat ja tukiryhmät panostavat kampanjoihin enemmän ja pyrkivät myös tarmokkaammin aktivoimaan äänestäjiä (Aldrich 1993). Ihmiset eivät siis välttämättä reagoi p-termissä tapahtuvaan vaihteluun, vaan sosiaalisen paineen kasvuun. Samoin myös B-termiin vaikuttavat tekijät voidaan ainakin osittain palauttaa ekspressiivisiin tekijöihin. Esimerkiksi mitä tärkeämpänä puolueiden aktiivijäsenet kokevat tietyn vaalin, sitä enemmän puolueet myös panostavat vaalitaisteluun ja äänestäjäkunnan aktivoimiseen. Suhteelliseen järjestelmään liittyvät piirteet ovat myös osittain palautettavissa ekspressiivisiin motiiveihin. Puolueiden lukumäärä ja puoluejärjestelmän polarisaatio voivat vaikuttaa äänestysaktiivisuuteen puolue samastumisen kautta. Mitä enemmän ja mitä erilaisempia vaihtoehtoja on tarjolla, sitä useammalle tarjoutuu myös mahdollisuus vahvistaa omaa puoluepreferenssiään. Suhteellisen vaalitavan vaikutus äänestäjän kokemaan vaikutusvaltaan on vaikeammin palautettavissa ekspressiivisiin motiiveihin. Tästä vaikutuksesta ei kuitenkaan ole empiiristä evidenssiä. Myöskään kaikkia äänestyksen kustannuksiin vaikuttavia tekijöitä, kuten rekisteröitymistä, ei voida palauttaa ekspressiiviseen osallistumiseen, mutta toisaalta C-termi vaikuttaa äänestyspäätökseen myös ekspressiivisessä mallissa.

Tähänastinen empiirinen evidenssi on siis riittämätön niin kumoamaan kuin vahvistamaan instrumentaalisten motiivien vaikutusta. Vaikka edellä esitetystä evidenssistä suurin osa on selitettävissä myös ekspressiivisen äänestämisen pohjalta, ihmisten äänestyskäyttäytymiseen liittyy myös selkeämmin instrumentaaliseen toimintaan viittaavia piirteitä. Esimerkiksi strateginen äänestämisen edustaa selkeästi instrumentaalista ajattelua. Strategisesta äänestämisestä ei ole paljon empiiristä näyttöä, koska sitä on suhteellisen vaikea todentaa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että ihmiset äänestävät toisinaan strategisesti. Esimerkiksi monet eivät äänestä preferensseistään huolimatta hyvin pieniä puolueita, koska niiden ehdokkailla ei ajatella olevan realistisia valituksi tulemisen mahdollisuuksia. Puhtaasti ekspressiiviseen äänestämiseen tällainen toiminta sopii huonosti, koska strategisen äänestämisen perusteena on nimenomaan äänestyksen lopputulokseen vaikuttaminen. Mikäli äänestämisen motiivina on

puoluepreferenssin vahvistaminen tai velvollisuuden täyttäminen, muun kuin yksilön parhaanapitämän vaihtoehdon äänestämistä olisi vaikea selittää.

Pohdintaa

Vaikuttaa siis siltä, että instrumentaalisuus, individualismi ja rationaalisuus yhdessä eivät voi ennustaa äänestämistä suurissa vaaleissa. Miksi äänestämistä sitten pitäisi selittää instrumentaalisenä toimintana ja miksi rationaalisen valinnan teorian piirissä on uhrattu niin paljon voimavaroja Downsian paradoksin käsittelyyn? Ensimmäisenä syynä voidaan mainita instrumentaalisia tekijöitä koskeva empiirinen evidenssi. Edellä kuitenkin korostettiin, että suuri osa instrumentaalisten tekijöiden rooliin viittavasta evidenssistä on selitettävissä myös ekspressiivisestä äänestämisestä lähtöisin. Evidenssi näyttääkin kertovan enemmän vaikeudesta erottaa ekspressiivisiä ja instrumentaalisia tekijöitä toisistaan kuin instrumentaalisten motiivien itsenäisestä roolista. Esimerkiksi Borg (1996) muodostaa ekspressiivis-instrumentaalista ulottuvuuden äänestämisen perusteluja koskevan kyselytutkimuksen vastausten pohjalta. Lisäksi empiirinen evidenssi antaa tukea ainoastaan instrumentaalisuusoletukselle, individualismista tai rationaalisuudesta se ei kerro.

Toinen syy, miksi instrumentaalista ulottuvuutta on pidetty tärkeänä liittyy äänestämiseen poliittisena toimintana, toimintana joka tähtää tiettyihin tavoitteisiin eikä pelkästään itseilmaisuuksiin tai normin noudattamiseen. On kuitenkin huomattava, että ekspressiivinen äänestämisenkään ei ole kokonaan epäpoliittista, koska poliittiset preferenssit voivat vaikuttaa D-termiin. Itse asiassa monilla äänestyspäätöksiin vaikuttavilla tekijöillä näyttäisi olevan sekä instrumentaalinen että ekspressiivinen ulottuvuus. Esimerkiksi ihmiset samastuvat puolueeseen, jonka politiikkaa kannattavat ja jonka ohjelman toivovat toteutuvan, mutta toisaalta oman poliittisen kannan esilletuominen ja vahvistaminen vaaleissa on myös tärkeä osa puoluesamastumista (Aldrich 1997). Aldrichin mukaan B termi voi tätä kautta heijastua D-termiin, koska mitä tärkeämpänä yksilö pitää jonkin tietyn vaihtoehdon voittoa, sitä voimakkaampaa on todennäköisesti myös hänen puoluesamastumisensa ja sitä kautta halukkuutensa ilmaista preferenssinsä vaaleissa. Fiorinaa (1976) mukailen voitaisiinkin B- ja D-termien rinnalle lisätä niiden välimaastossa oleva P-termi, joka kuvaa puoluepreferenssin vahvistamista ja joka poikkeaa sekä B- että D-termistä. P-termi ei riipu vaalin lopputuloksesta, vaikka riippuukin siitä, mitä puoluetta yksilö äänestää. P- ja B-termien erottaminen tarkoittaisi siten tiettyyn vaaliin liittyvien ajankohtaisten teemojen ja pitempi aikaisen puoluesamastumisen erottamista.¹¹

¹¹ Fiorina (1976) kiinnittää huomiota siihen, että pitempiaikainen puoluesamastuminen ja tiettyssä vaalissa omaksuttu puoluepreferenssi eivät välttämättä ole keskenään ristiriidattomat. Tietyissä tilanteissa yksilö saattaa pitää parhaana vaihtoehtona eri puolueen ehdokasta kuin sen puolueen, johon hän tavallisesti samastuu. Ristiriitaisissa tilanteissa voimakas puoluesamastuminen saattaa jopa vähentää äänestämisen todennäköisyyttä (ristipaineista suomalaisissa presidentinvaaleissa ks. Grönlund 1997).

Äänestämisen poliittisuuteen liittyy myös huoli instrumentaalisen äänestämisen ja liberaalin demokratiakäsityksen ristiriidasta (Carling 1995). Liberaalin demokratian oikeutus perustuu Carlingin mukaan kolmeen tekijään: (1) Demokraattisten instituutioiden tehtävänä on edistää äänestäjäkuntaan kuuluvien yksilöiden intressejä (instrumentalismi); (2) yksilöt tuntevat itse parhaiten omat intressinsä (individualismi); (3) yksilöt tuntevat optimaaliset keinot saavuttaa nuo intressit (rationaalisuus). Nämä ehdot ovat kuitenkin ristiriidassa äänestämisen kanssa, mikäli äänestäjäkunnan koko on tarpeeksi suuri. Liberaali demokratiakäsitys ja korkea äänestysaktiivisuus näyttäisivät siis olevan ristiriidassa keskenään. Carlingin argumenttia voidaan kuitenkin arvostella nojautumisesta juuri liberaaliin demokratiakäsitykseen. Esimerkiksi osallistuva demokratiakäsitys sopii hyvin yhteen ekspressiivisen äänestämisen kanssa.

Kolmas syy instrumentaalisen rationaalisuuden korostamiseen rationaalisen valinnan teorian piirissä on Downsian paradoksin merkitys rationaalisen valinnan teorian soveltamiselle politiikantutkimukseen. Taloustieteellisen lähestymistavan omaksuminen on merkinnyt oletusta siitä, että yksilöiden toimintaa ohjaavat samat motiivit taloudessa ja politiikassa. Esimerkiksi Brennan & Lomasky (1993, 15) arvostelevat tätä näkökantaa ja toteavat, että yksilön toimintaa ohjaavat motiivit riippuvat siitä instituutiosta, jossa toiminta tapahtuu. Koska taloudessa ja politiikassa instituutiot ovat erilaisia, ei myöskään voida olettaa, että ne tuottaisivat samanlaisia motiiveja. Esimerkiksi ostaessaan jonkin tuotteen, yksilö tietää varmuudella saavansa kyseisen tuotteen, kun taas äänestäessään yksilö ei välttämättä saa sitä mitä on valinnut ja toisaalta taas menetä sitä, minkä jätti valitsematta.

Monet tutkijat ovatkin määritelleet ehtoja, joiden täyttyessä rationaalinen toiminta on todennäköisempää (Tversky & Kahneman 1986; Rosenberg 1991; Denzau & North 1994; Taylor 1995; Cox & Grether 1996). Toistaiseksi näiden ehtojen systemaattista testausta on vähän (esim. Cox & Grether 1996), minkä vuoksi niiden relevanssia ei voida täysin perustellusti arvioida. Instrumentaalisen rationaalisuuden kannalta tärkeimmiltä vaikuttaisivat seuraavat ehdot: (1) Vaihtoehtoihin liittyvät kustannukset ja hyödyt on riittävän suuret ja selkeästi määritellyt; (2) vaihtoehtojoukko on rajallinen, ja se koostuu selkeästi määritellyistä vaihtoehtoista, jotka eivät liity kovin monimutkaisiin kysymyksiin; (3) kunkin vaihtoehdon seuraukset on selkeästi määritellyt; (4) valinnoista saatava palaute on välitöntä ja luotettavaa; (5) valinnat ovat toistuvia.

Edellisistä ehdoista ainakin ensimmäinen, kolmas ja neljäs sopivat huonosti äänestämiseen. Ensinnäkin, kuten edellä on jo todettu, kuhunkin vaihtoehtoon

liittyvät hyödyt ja kustannukset eivät äänestämässä ole välttämättä kovinkaan suuret. Esimerkiksi Aldrichin (1993) mukaan äänestäminen ei ole tyypillinen esimerkki kollektiivisen toiminnan ongelmista, jossa sekä kustannukset että potentiaaliset voitot ovat suhteellisen korkeat, minkä vuoksi suurin osa äänestämistä selittyykin todennäköisimmin muilla kuin instrumentaalisilla tekijöillä. Vastaavasti Harsanyin (1969) mukaan on todennäköistä, että yksilöt toimivat vähemmän itsekkäästi ja enemmän yhteisen hyväksi silloin, kun jälkimmäisestä ei aiheudu suuria kustannuksia yksilölle. Äänestyspäätöksessä itsekkäillä motiiveilla ei siten pitäisi olla suurta merkitystä, koska yhteiseen etuun tähtäävästä toiminnasta ei aiheudu suuria kustannuksia. Toiseksi, vaihtoehtoihin liittyvät seuraukset eivät äänestyspäätöksen tapauksessa ole kovin yksiselitteisiä. Ei esimerkiksi ole helppoa sanoa, onko jokin tietty muutos lainsäädännössä seurausta juuri tietyn puolueen valtaantulosta, vai olisiko tuo muutos tapahtunut muutenkin. Kolmanneksi, äänestyksestä saatava palaute ei yleensä ole välitöntä, koska muutosten toteutuminen poliittisessaprosessissa vie aikaa.

On kuitenkin huomattava, että edellä luokitellut ehdot voivat toteutua paremmin muualla politiikassa. Esimerkiksi poliitikkojen välinen kilpailu äänistä täyttää ehdot huomattavasti paremmin kuin äänestäminen. Downsian määritelmän mukainen instrumentaalinen rationaalisuus voi siis selittää käyttäytymistä tietyillä politiikan osa-alueilla. Lisäksi, kuten jo edellä mainittiin, Downsian käyttämä instrumentaalinen rationaalisuus on vain yksi tapa määritellä rationaalisuutta. Downsian teorian epäonnistuminen äänestämisen selittämisessä ei siis tarkoita, etteikö rationaalisen valinnan teoria voisi toimia muualla politiikassa.

Downsin paradoksiin esitettyjen ratkaisuehdotusten tarkastelu viittaa siihen, että instrumentaalinen rationaalisuus ei ole paras mahdollinen lähtökohta äänestämisen selittämiseen. Miten äänestämistä sitten tulisi selittää? Ensinnäkin voidaan todeta, että yhteen motiiviin perustuvat mallit eivät voi tarjota kuin osittaisia selityksiä, koska eri motiivit vaikuttavat äänestyspäätökseen. Eri ihmisillä voi olla erilaisia motiiveja ja yhdellä ihmisellä voi olla useampia erilaisia motiiveja. Lisäksi vaikuttaa myös siltä, että ekspressiivisen ja instrumentaalisen puolen erottaminen toisistaan on mahdotonta. Tämän valossa siis sellaiset mallit, joissa otetaan huomioon erityyppisiä motiiveja näyttävät kaikkein lupaavimmilta.

LÄHTEET

- Aldrich, John H. (1993): Rational Choice and Turnout. *American Journal of Political Science* 37:1, s. 246-278.
- Aldrich, John H. (1997): When Is It Rational to Vote? Teoksessa Mueller, Dennis C. (Ed.): *Perspectives on Public Choice. A Handbook*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Barry, Brian (1970): *Sociologists, Economists and Democracy*. University of Chicago Press, Chicago.
- Blais, André & Carty, R.K. (1990): Does Proportional Representation Foster Turnout? *European Journal of Political Research* 18, s. 167-181.
- Blais, André & Dobrzynska, Agnieszka (1998): Turnout in Electoral Democracies. *European Journal of Political Research* 33, s. 239-261.
- Borg, Sami (1996): *Velvollisuus Vaikuttaa*. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Bornstein, Gary (1992): The Free-Rider Problem in Intergroup Conflicts Over Step-Level and Continuous Public Goods. *Journal of Personality and Social Psychology* 62:4, s. 597-606.
- Brennan, Geoffrey & Lomasky, Loren (1993): *Democracy and Decision. The Pure Theory of Electoral Preference*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Carling, Alan (1995): The Paradox of Voting and the Theory of Social Evolution. Teoksessa Dowding, Keith & King, Desmond (eds.): *Preferences, Institutions, and Rational Choice*. Clarendon Press, Oxford.
- Chamberlain, Gary & Rothschild, Michael (1981): A Note on the Probability of Casting a Decisive Vote. *Journal of Economic Theory* 25, s. 152-162.
- Colomer, Josep M. (1991): Benefits and Costs of Voting. *Electoral Studies* 10:4, s. 313-325.
- Cox, James C. & Grether, David M. (1996): The Preference Reversal Phenomenon: Response Mode, Markets and Incentives. *Economic Theory* 7, s. 381-405.
- Crepaz, Markus M. L. (1990): The Impact of Party Polarization and postmaterialism on Voter Turnout. *European Journal of Political Research* 18, s. 183-205.
- Davis, Douglas D. & Holt, Charles A. (1995): *Experimental Economics*. Princeton University Press, Princeton.
- Denzau, Arthur D. & North, Douglass C. (1994): Shared Mental Models: Ideologies and Institutions. *Kyklos* 47:1, s. 3-31.
- Downs, Anthony (1957): *An Economic Theory of Democracy*. Harper and Row, New York.
- Elster, Jon (1991): The Possibility of Rational Politics. Teoksessa: Held, David (ed.) *Political Theory Today*. Polit Press, Cambridge.
- Ferejohn, John A. & Fiorina, Morris P. (1974): The Paradox of Not Voting: A Decision Theoretic Analysis. *American Political Science Review* 68, s. 525-36.
- Ferejohn, John A. & Fiorina, Morris P. (1975): Closeness Counts Only in Horseshoes and Dancing. *American Political Science Review* 69, s. 2-75.

- Fiorina, Morris P. (1976): The Voting Decision: Instrumental and Expressive Aspects. *Journal of Politics* 38, s. 390-413.
- Foster, Carrol B. (1984): The Performance of Rational Voter Models in Recent Presidential Elections. *American Political Science Review* 78, s. 2-84.
- Franklin, Mark N. (1996): Electoral Participation. Teoksessa LeDuc, Lawrence & Norris, Pippa (eds.): *Comparing Democracies. Elections and Voting in Global Perspective*. Sage, Thousand Oaks.
- Franklin, Mark N. & Hirczy de Miño, Wolfgang P. (1998): Separated Powers, Divided Government, and Turnout in U.S. Presidential Elections. *American Journal of Political Science* 42:1, s. 316-326.
- Grafstein, Robert (1991): An Evidential Decision Theory of Turnout. *American Journal of Political Science* 35:4, s. 989-1010.
- Green, Donald P. & Shapiro, Ian (1994): *Pathologies of Rational Choice Theory. A Critique of Applications in Political Science*. Yale University Press, New Haven.
- Grönlund, Kimmo (1997): Cross-Pressures and Voting in the Finnish Presidential Election in 1994. *Electoral Studies* 16:2, s. 227-243.
- Hanks, Christopher & Grofman, Bernard (1998): Turnout in Gubernatorial and Senatorial Primary and General Elections in the South, 1922-90: A Rational Choice Model of the Effects of Short-Run and Long-Run Electoral Competition on Relative Turnout. *Public Choice* 94, s. 407-21.
- Harsanyi, John C. (1969): Rational-Choice Models of Political Behavior vs. Functionalist and Conformist Theories. *World Politics* 21, s. 513-38.
- Hirczy, Wolfgang (1994): The Impact of Mandatory Voting Laws on Turnout: A Quasi-Experimental Approach. *Electoral Studies* 13:1, s. 64-76.
- Jackman, Robert W. (1987): Political Institutions and Voter Turnout in the Industrial Democracies. *American Political Science Review* 81:2, s. 405-423.
- Ledyard, John O. (1984): The Pure Theory of Large Two-Candidate Elections. *Public Choice* 44, s. 6-41.
- Ledyard, John O. (1995): *Public Goods: A Survey of Experimental Research*. Teoksessa Kagel, John H. & Roth, Alvin E. (eds.): *Handbook of Experimental Economics*. Princeton University Press, Princeton.
- Lindgren, Kari (1983): Äänestäminen Rationaalisena Valintana. *Politiikka* 25:1, s. 16-27.
- Luce, R. Duncan & Raiffa, Howard (1957): *Games and Decisions: Introduction and Critical Survey*. John Wiley & Sons, New York.
- McLean, Ian (1987): *Public Choice. An Introduction*. Basil Blackwell, Oxford.
- Meehl, Paul E. (1977): The Selfish Voter Paradox and the Thrown-Away Vote Argument. *American Political Science Review* 71, s. 11-30.
- Morton, Rebecca B. (1987): A Group Majority Voting Model of Public Good Provision. *Social Choice and Welfare* 4, s. 117-131.
- Morton, Rebecca B. (1991): Groups in Rational Turnout Models. *American Journal of Political Science* 35:3, s. 758-76.
- Olson, Mancur (1965): *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Groups*. Harvard University Press, Cambridge.

- Ostrom, Elinor (1990) *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Overbye, Einar (1995): Making a Case for the Rational, Self-Regarding, 'Ethical' Voter...and Solving the 'Paradox of Not Voting' in the Process. *European Journal of Political Research* 27, s. 369-396.
- Palfrey, Thomas R. & Rosenthal, Howard (1983): A Strategic Calculus of Voting. *Public Choice* 41, s. 7-53.
- Palfrey, Thomas R. & Rosenthal, Howard (1985): Voter Participation and Strategic Uncertainty. *American Political Science Review* 79, s. 62-78.
- Patterson, Samuel C. & Caldeira, Gregory A. (1983): Getting out the Vote: Participation in Gubernatorial Elections. *American Political Science Review* 77, s. 2-83.
- Pattie, Charles & Johnston, Ron (1998): Voter Turnout at the British General Election of 1992: Rational Choice, Social Standing or Political Efficacy? *European Journal of Political Research* 33, s. 263-83.
- Powell, G. Bingham (1986): American Voter Turnout in Comparative Perspective. *American Political Science Review* 80:1, s. 17-43.
- Riker, William H. & Ordeshook, Peter C. (1968): A Theory of the Calculus of Voting. *American Political Science Review* 62, s. 25-43.
- Rosenberg, Shawn (1991): Rationality, Markets, and Political Analysis: A Social Psychological Critique of Neoclassical Political Economy. Teoksessa: Monroe, Kristen Renwick (ed.): *The Economic Approach to Politics. A Critical Reassessment of the Theory of Rational Action*. Harper Collins, New York.
- Schram, Arthur & van Winden, Frans (1991): Why People Vote. Free Riding and the Production and Consumption of Social Pressure. *Journal of Economic Psychology* 12, s. 575-620.
- Stephens, Stephen V. (1975): The Paradox of Not Voting: Comment. *American Political Science Review* 69, s. 914-15.
- Taylor, Michale (1995): Battering RAMs. *Critical Review* 9:1-2, 223-234.
- Tversky, Amos & Kahneman, Daniel. (1986): Rational Choice and the Framing of Decisions. *Journal of Business* 59:4, s. 251-277.
- Uhlaner, Carol J. (1989): Rational Turnout: The Neglected Role of Groups. *American Journal of Political Science* 33, s. 390-422.
- Ullmann-Margalit, Edna (1977) *The Emergence of Norms*. Clarendon Press, Oxford.